

การวิเคราะห์ความรักในปิยสูตร*

An Analysis of Love in the Piya Sutta

พระมหาอภิสิทธิ์ วุฑฒิสุสโร (เจริญราช) และพระโสภณพัฒน์บัณฑิต
Phramaha Aphisit Vudhissaro (Jaroenrat) and Phra Sophonphatthanapundit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: mahadee40@gmail.com

บทคัดย่อ

ความรักเป็นเรื่องของสรรพสัตว์ที่ต้องเจอ แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) ความรักที่เกิดขึ้นเพราะความชัง 2) ความชังเกิดขึ้นเพราะความรัก 3) ความรักเกิดเพราะความรัก 4) ความชังเกิดเพราะความรัก จึงเห็นได้ว่าลักษณะที่ 1 ความชังเกิดด้วยเพราะความรัก เป็นความรักที่เกิดจากเบาะ และลักษณะที่ 2 ความรักเกิดเพราะความรัก และ 3 ความชังเกิดขึ้นด้วยเพราะความชัง เป็นความรักที่เกิดจากการเกื้อกูลจนกลายเป็นความห่วงใยแล้วเกิดเป็นความรักในปัจจุบันซึ่งเป็นเมตตา และลักษณะที่ 4 ความรักที่เกิดขึ้นด้วยเพราะความชัง เป็นความรักเกิดจากผูกพันในอดีตและความเข้าใจซึ่งกันและกันในปัจจุบันซึ่งเป็นสิเนหา

คำสำคัญ: ความรัก; ปิยสูตร; พุทธศาสนา

Abstract

Love is a matter of all beings that cannot be avoided and is divided into four types: (1) love that arises from hate; (2) hate arises because of love; (3) love arises because of love; (4) hate arises because of love. Therefore, it can be seen in characteristics: (1) hate is born because of love. It is the love that arises from ‘Pema,’ and characteristics (2) are that love is born from love, and (3) hate arises because of hate. It is love that arises from support until it becomes caring and then becomes love in the present which is kindness. The characteristic (4) love that arises because of hate is love arising from past bonds and mutual understanding in the present, which is Sinehā.

Keywords: Love; Piya Sutta; Buddhism

*ได้รับบทความ: 15 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 15 ธันวาคม 2566

Received: August 15, 2022; Revised: December 8, 2023; Accepted: December 15, 2023

1. บทนำ

ในปัจจุบันความรักเป็นอะไรที่แปลกใหม่ คือ เน้นการครอบครอง และความต้องการมาก่อน เมื่อเราอยากได้เขา ถ้าเขาไม่รักตอบก็มักจะจบลงด้วยการฆ่าตัวตาย พูดง่ายๆ ว่าเราไม่รักตัวเองเลย เพราะถ้ามีสติสักนิด เราก็จะคิดได้ว่าเมื่อเขาไม่รักเรา เราต้องรักตัวเอง ไม่ใช่เอาความรักไปให้เขาจนหมด ดังนั้น ความรักในมุมมองของพระพุทธศาสนา ความรัก คือ การทำให้คนที่รักมีความสุข ไม่เช่นนั้นจะถือเป็น มิฉนทิจญฐิ คือ ความเห็นผิดไปจากความเป็นจริงหรือเป็นความรักที่ขาดสติ อีกทั้งผิดทำนองคลองธรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่าชนบางพวกย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ชนเหล่านั้นไม่ชื่อว่ารักตน เพราะเหตุว่าชนผู้ไม่รักใคร่กันย่อมทำความเสียหายให้แก่ผู้ไม่รักใคร่กันได้โดยประการใด ชนเหล่านั้นย่อมทำความเสียหายให้แก่ตนด้วยตนเองได้โดยประการนั้น ฉะนั้น ส่วนชนบางพวกย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ พวกเขาเหล่านั้นชื่อว่ารักตน เพราะเหตุว่าชนผู้รักใคร่กันย่อมทำความดี ความเจริญให้แก่ชนผู้รักใคร่กันได้โดยประการใด พวกเขาเหล่านั้นย่อมทำความดี ความเจริญแก่ตนด้วยตนเองได้โดยประการนั้น

พระพุทธเจ้าท่านไม่เคยพูดถึงเรื่องความรัก มีแต่เรื่องความเมตตาและความกรุณา รวมถึงการให้อภัยที่บอกไปข้างต้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่า พรหมวิหาร 4 ที่ประกอบด้วย 1) เมตตา ความรักปรารถนาดีให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า มีน้ำใจและเยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนและสัตว์ทั้งหลาย

หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขเป็นไปต่อมิตร 2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของสัตว์ทั้งปวง ทำความสะเทือนใจแก่สาธุชนเมื่อเห็นคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ่วงถ่วงทำทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข มีจิตผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป หรือโสมนัสยินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้นๆ 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตาม ที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขู ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลาย กระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและ ปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบ ตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบของตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรักรับผิดชอบของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559, หน้า 124-125) ความรักนี้ จริงๆ แล้วไม่ได้ซับซ้อนอะไรมากนัก แต่ที่เป็นปัญหาส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของการใช้คำศัพท์ทั้ง ตัณหา ราคะ สีนหะ กับเมตตา กรุณา ภาษาไทยเราเรียกคลุมๆ กันไปหมดว่า เป็นความรัก ทั้งๆ ที่อย่างหนึ่งเป็นอกุศลธรรม อีกอย่างหนึ่งเป็นกุศลธรรม ดังนั้น จึงควรสังเกตความแตกต่าง และแยกออกจากกันให้ชัดเจน โดยแบ่งเป็นความรัก 2 แบบ

1. ความรักด้วยตัณหา คือ ความรัก เพราะอยากได้ มีความเห็นแก่ตัวเป็นสมมติฐาน มองผู้นั้นเป็นเครื่องสนองความสุข สนองความต้องการของตนเอง เมื่อผิดหวังไม่ได้ดังใจตนก็เกิดความรู้สึกกระทบกระทั่งรุนแรง ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในภาวะที่จะสนองความต้องการให้แก่ตนได้ ความรักก็อาจเปลี่ยนเป็นความเบียดเบียน รังเกียจ ความรักแบบนี้แท้จริงแล้วคือการคิดจะได้อะไรจากผู้อื่น ไม่ใช่ความดีงามอะไร ผู้ที่มีความรักด้วยกิเลสตัณหา มักย่อมนำมาเป็นการสะสมเหตุแห่งความทุกข์ทางใจ เอาไว้มากด้วย

2. ความรักอันประเสริฐ คือ ความรักด้วยพรหมวิหาร 4 อยู่ในฝ่ายของฉันทะ เป็นกุศลธรรมล้วนๆ เป็นความรักที่ทำให้การให้กลายเป็นความสุข เป็นความรักเพื่อตัวเขา โดยไม่ต้องเอาตัวเราเข้าไปรอรับผลตอบแทนใดๆ เพราะความที่ไม่ต้องมีตัวเราเข้าไปรับกระทบใดๆนี้แหละ ผู้มีความรักอย่างประเสริฐจึงมีความสุข ความเบิกบานในจิตใจ อย่างยิ่งยามเขาปกติก็บันเทิงอยู่ด้วยเมตตาอยากให้ความมีความสุข เมื่อเขาทุกข์ร้อนก็ชุ่มด้วยกรุณาอยากให้พ้นจากความทุกข์ เมื่อเขาเจริญรุ่งเรืองประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นก็พลอยยินดีด้วยมุทิตาจิต แม้ยามพ้นวิสัยที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรได้ ก็วางใจสงบด้วยอุเบกขา ผู้ที่มีความรักด้วยเมตตา กรุณา มักย่อมนำมาเป็นการสะสมเหตุแห่งความสุขทางใจ เอาไว้มากด้วย การแยกออกเป็นสองแบบนี้ ไม่ใช่ว่าความรักแต่ละกรณีจะจัดลงในแบบใดแบบหนึ่งได้โดยสิ้นเชิง ปกติแล้วก็มักจะประกอบด้วย ส่วนผสมทั้งสองด้านนี้เจือปนกันอยู่ เช่น ความรักของพ่อแม่ ก็มักจะมีส่วนของความรักอันประเสริฐ

ด้วยพรหมวิหารมาก ความรักของหนุ่มสาว ก็มักจะมีส่วนของความรักด้วยตัณหา มาก เป็นต้น (พระสุตตันตปิฎก, ขุททกนิกาย, ขุททกปาฐะ (ไทย) 25/10/11-12)

แต่สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นเกี่ยวกับความรักของคนในสังคมปัจจุบันสมัย คือ เราจะแยกความรักกับตัณหาออกจากกันได้อย่างไร เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่มีการพัฒนาความสัมพันธ์ คือ ความรักและตัณหาที่สับสนโดยขาดเข้าใจที่ลึกซึ้งว่าความรักกับตัณหาแตกต่างกัน และก่อให้เกิดผลที่ตามมาแตกต่างกันด้วย (โจชัว เจ. เพอร์เกีย, 2559, หน้า 56-57) ทั้งที่แท้จริงแล้ว ความรักทำให้สูงขึ้น แต่ตัณหาทำให้ต่ำลง ความรักน้อมรับความจริง แต่ตัณหา น้อมรับความเท็จ ความรักสร้างและเพิ่มพลัง แต่ตัณหาทำลายและทำให้อ่อนแอ ความรักกลมเกลียวกันและทำให้เกิดความสงบสุข แต่ตัณหาก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความรักสร้างแรงบันดาลใจ ตัณหาทำให้ด้านชา ความรักเยียวยา ตัณหาทำให้อ่อนกำลัง ความรักให้พลัง ตัณหาผลาญพลัง ความรักทำให้สว่าง ตัณหาทำให้มืดมน ความรักเติมเต็ม และประคับประคอง ตัณหาไม่สามารถสนองความพอใจ และความรักจะมีพื้นฐานเชื่อมสัมพันธ์แนบแน่นกับคำสัญญา แต่ว่าตัณหา มีพื้นฐานจากความจองหอง ดังนั้นการแยกตนเองจากผู้คน วัตถุ และสถานการณ์ที่จะเป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ดังนั้น การวิเคราะห์ความรักที่ปรากฏในปิยสูตรในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยความรัก “ปิยสูตร” ที่แยกความรักกับตัณหาออกจากกัน และนำไปสู่การพัฒนาปัญญาใน

ตนเองเพื่อความสัมพันธ์ที่เลวๆ และแทนที่ด้วยความรักอันบริสุทธิ์ที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม หรือที่เรียกกันว่า “รักแท้”

2. ความหมายของความรัก

ผู้ที่มีความรักและมีคนรักย่อมมีความสุข เพราะจะได้เรียนรู้ว่าตนรักใคร และตนจะมีความสุขมากหากรู้ว่าบุคคลนั้นก็รักตน (दनัย ไชโยธา, 2546, หน้า 1) จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบว่ามีผู้ให้นิยามของความรักไว้หลากหลาย อาทิ อุมพร ตรังคมสมบัติ (2545, หน้า 10) ความรักระหว่างชายหญิงมีหลายแบบ แต่ละแบบเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ต่างกัน ในช่วงต้นของการเกี้ยวพาราสี ชายหญิงจะมีความรักแบบโรแมนติก เมื่อเวลาผ่านไปความรักที่มีเหตุผลจะเกิดขึ้น และเมื่อใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันนานวันเข้าความรักฉันทันก็จะเกิดขึ้น แทนที่ได้พัฒนามาตรวัดความรู้สึกของความรัก โดยการตอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อวัดระดับความรู้สึกของตนต่อคนอื่น ด้านไพลิน ศรีสุขโข (2545, หน้า 68-75) ความรัก คือ ความผูกพันความเอาใจใส่และความใกล้ชิด คำว่า “รัก” ไว้เพียงสั้นๆ ว่า “ชอบอย่างผูกพัน พร้อมด้วยชื่นชมยินดี” ซึ่งมีความหมายกับคำต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) ชอบ แปลว่า พอใจ เช่น ชอบอ่านหนังสือ “ชอบเที่ยว ชอบผลไม้” 2) ชอบใจ แปลว่า ถูกใจยินดี เช่น ยินดีรับเป็นที่ปรึกษายินดีอุปการะ 3) ชอบพอ แปลว่า รักใคร่กัน ถูกอัธยาศัยกัน เช่น บุตรหลานในครอบครัวนี้รัก 4) ชอบธรรม แปลว่า ถูกตามหลักธรรม ถูกตามนิตินัย เช่น สามภรรยาในครอบครัวนี้ดำเนินชีวิตถูกต้องตามหลักธรรมใน

การครองเรือน

ดังนั้น ความรัก เป็นอารมณ์ชนิดหนึ่งของมนุษย์เกิดขึ้น พัฒนา เปลี่ยนแปลงได้ จากความรักแบบหนึ่งไปเป็นความรักอีกแบบหนึ่ง และหายไปได้ในที่สุด ภายใต้ องค์ประกอบ คือ ความผูกพัน ความใกล้ชิด มิตรภาพ การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน และความยึดหยุ่น (दनัย ไชโยธา, 2546, หน้า 6-11)

3. ความหมายของความรักในพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนานี้ นิยามของความรักมีทั้งในแง่ลบ และในแง่บวกซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังและอุปาทานของความรักว่ามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของสรรพสัตว์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพียงไร นิยามของ “ความรัก” มีหลายแง่มุม เป็นการบ่งบอกถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของความรักนั้นเป็นอย่างไร นิยามของคำว่า “ความรัก” ได้แก่ พระพุทธเจ้าเน้นให้เห็นว่า “เมตตา” เป็นคำสอนที่สำคัญ ผู้เจริญเมตตาแม้ชั่วเวลาลัดนิ้วมือเดียวจัดเป็นผู้อยู่ในญาณชื่อว่าทำตามคำสอนและปฏิบัติตามโอวาทของพระศาสดารวมไปถึงการไม่เบียดเบียนสัตว์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความรักเป็นความดีในตัวเอง เป็นความรู้สึก เป็นอารมณ์ เป็นกิจของจิตมนุษย์ รักแท้เกิดขึ้นที่ใจ เพราะเป็นคุณสมบัติของจิต คือ รักเป็นหนึ่ง ในเจตสิก 52 (ฉันทเจตสิก) สารของความรักมีหนึ่งเดียว คือ ฉันทะ ความพอใจซึ่งดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบของความรัก (พระมหาสมจินต์ วันจันทร์,

2548, หน้า 11) ว.วชิรเมธี (2553, หน้า 56) ได้กล่าวว่า “ความรัก” หมายถึง ความปรารถนา ความต้องการ ความใคร่ ความจริงจัง คลั่งไคล้ ไหลหลงซึ่งเรามีต่อคน สัตว์ สิ่งของ รวมทั้งภavnามธรรมต่างๆ เช่น ลัทธิ ศาสนา แม้กระทั่งเทวองค์การพระเจ้าเบ็องบน และยังกล่าวถึงความรักในพระพุทธศาสนาว่า “พุทธศาสนานี้เป็นศาสนาแห่งความรัก เริ่มต้นด้วยพระพุทธเจ้ารักในโพธิญาณ ห่มเทพังจยลงไปในโพธิญาณ เสด็จพุทธดำเนินไปทุกหนทุกแห่ง เพื่อหว่านโปรยพุทธธรรมอันเป็นเครื่องมือ ที่จะนำชาวโลกไปสู่ความรักที่แท้

4. วิเคราะห์ความรักในปิยสูตร

ความรักเกิดเพราะความซังความรักเกิดเพราะความซัง เป็นอย่างไร คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจของบุคคลคนอื่นๆ ก็ประพตติต่บุคคลที่ซังนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพตติต่บุคคลที่ไม่น่าปรารถนาไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจเขา จึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น ความรักเกิดเพราะความซัง (พระสุตตันตปิฎก, องคุดตฺรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314) อย่างไรก็ตาม ความรักแบบสินะนั้นเป็นความรักที่เจือด้วยตัณหาเป็นความรักที่เห็นแก่ตัว เป็นความรักที่มุ่งแสพเสวยเวทนาเพื่อตนเองเท่านั้น เปียดเบียนแย่งชิงกันและกันการมีความรักด้วยกิเลสตัณหาหมากยอมเป็นการพอกพูนเหตุแห่งทุกข์ และยังมักเป็นเหตุขัดขวางการเจริญขึ้นของกุศลธรรม ส่วนความรักด้วยเมตตา

กรุณา ย่อมเป็นการพอกพูนเหตุแห่งความสุขด้วยประโยชน์และโทษที่ตรงข้ามกันดังนี้ จึงควรพัฒนาจิตใจให้เบาบางจากความรักที่เจือด้วยทุกข์ มาสู่ความรักแบบบริสุทธิ์ ที่มีแต่ความสุขความเบิกบาน มากขึ้นไปตามลำดับ

ความซังเกิดเพราะความซัง ความซังเกิดเพราะความซัง เป็นอย่างไร คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจของบุคคลคนอื่นๆ ก็ประพตติต่บุคคลที่ซังนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจบุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพตติต่บุคคลที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ไม่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เขาจึงเกิดความซังในบุคคลเหล่านั้น ความซังเกิดเพราะความซัง (พระสุตตันตปิฎก, องคุดตฺรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314) อย่างไรก็ตาม รักด้วยความเมตตา เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่ความรักเริ่มก่อตัวขึ้น เราล้วนแล้วแต่อยากให้ความรักนั้นเปี่ยมไปด้วยความสุขทั้งสองฝ่าย ซึ่งความเมตตาที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเมตตาทั้งตัวเราและตัวเขาด้วยจากนั้นสิ่งที่จะตามมาคู่กันนั้นก็คือ “ความกรุณา” ที่ต้องเกิดขึ้นทั้ง 2 ฝ่ายด้วยเช่นกัน เพราะหากความสุขเกิดขึ้นกับเขาเพียงฝ่ายเดียว แต่ตัวเราเองกลับเป็นทุกข์นั้น ความสมดุลของความรักได้ขาดหายไปต่อมาเป็น “อุเบกขา” เมื่อต้องพบกับสิ่งที่ไม่สมหวัง ก็ควรจะต้องรู้จักยอมรับกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาและหากเมื่อไหร่ที่ขาด “มูทิตา” ไม่เกิดความยินดีที่เห็นเขาไปมีความสุข ก็จะส่งผลต่อความเมตตา กรุณา กลับมาเปียดเบียนตนเอง ทำให้ตัวเราเกิดความทุกข์

สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กันทั้งสิ้น ไม่ว่าความรักจะอยู่ในรูปแบบใด หากเราสามารถทำความเข้าใจได้ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 เพียงเท่านี้ความรักที่เกิดขึ้นก็สามารถอยู่บนความสมดุลได้ภายในจิตใจของเราเอง

ดังนั้น ความรักของปุถุชนหนุ่มสาวที่ยังมีกิเลส มีกามราคะ ความพึงใจในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เริ่มจากตาเห็นรูป แล้วจิตที่ยังมีอวิชชา มีความหลงครอบงำ เริ่มปรุงแต่งว่า เมื่อรูปข้างนอกสวย จิตใจข้างในต้องดีด้วยเป็นแน่ คิดเอาและคาดเอาเอง จึงพยายามสร้างปัจจัยทุกทางเพื่อให้ได้ครอบครองเพื่อเสพสิ่งที่ตน คิดเอาเอง ว่าดีนั้น เริ่มจากการเสพรูป ผ่านทางตา เสพรสผ่านทางปาก หรือกลิ่น เสพกลิ่นผ่านทางจมูกโดยการดมกลิ่น เสพเสียงผ่านทางหู สัมผัสผ่านทางกายโดยการจับมือถือแขน ลูบไล้ กอดรัด ร่มถึงการร่วมประเวณี นี่เป็นการบรรยายในมุมของการเสพ คือ การมองจากภายนอก

ความรักเกิดเพราะความรัก บุคคลในโลกนี้เป็นผู้นำปรารถนา นำใคร และนำพอใจของบุคคล คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของเราด้วยอาการที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้นความรักเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างนี้แล เมื่อเราอยู่กามภพ มนุษย์ต้องอาศัยเกิดในกรรมมารดา คือต้องมีพ่อ มีแม่ เราไม่สามารถทำไปเพียงเพื่อเล่นสนุกสนาน แต่เป็นหน้าที่ที่จะให้มนุษย์ได้เกิดมาอย่างมีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ ที่ได้

เกิดมาอย่างสง่างาม ในกรรมมารดาที่เกลี้ยงสะอาด และบริสุทธิ์ “สิ่งอันเป็นที่รักประกอบด้วย พี่ชาย น้องชาย พี่สาวน้องสาว บุตร ธิดา สามี” (พระสูตรตันตปิฎก, องคุตตรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314)

อย่างไรก็ตาม ความรักเป็นต้นหานั้นย่อมมีความแตกต่างเสน่ห์ เพราะความรักด้วยต้นหานั้น มีคุณธรรมมากำกับ ซึ่งเป็นความรักของปุถุชน สำหรับผู้ที่ครองเรือน เช่น มารดาบิดา และสามี ภรรยา เป็นต้น เป็นความรักของแม่และบุตรหรือความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความซังเกิดเพราะความรัก ความซังเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างไร คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของบุคคล คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจบุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่นำปรารถนา นำใครนำพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจ เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น ความซังเกิดเพราะความรัก (พระสูตรตันตปิฎก, องคุตตรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314) อย่างไรก็ตาม การเป็นกัลยาณมิตรนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนต่างเพศ จะเป็นเพศเดียวกันก็ได้ วยเดียวกันก็ได้ ต่างวัยก็ได้ ซึ่งก็คือคนที่เข้ามาเกื้อกูลกันและกันให้เจริญขึ้นไปในทางธรรมยกตัวอย่างเช่นพระโมคคัลลานะกับพระสารีบุตร ท่านก็เป็นกัลยาณมิตรที่ปฏิบัติธรรมร่วมกันมาหลายชาติ เกิดชาติไหนก็มักจะเป็นเพื่อนกันช่วยเหลือกัน พวกกันเจริญร่วมกันอยู่เสมอ นี่คือนิยามของนักปฏิบัติธรรมที่เกิดขึ้นเป็นคู่ บำเพ็ญ

เพียรเป็นคู่ ในกรณีต่างเพศหรือต่างวัยก็เช่นกัน สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ แต่ลักษณะของ กัลยาณมิตรที่แท้จริงแล้วจะเอื้อให้เกิดมาเรียนรู้ ร่วมกันด้วยโอกาสที่สะดวกที่สุด การมาเป็นเพื่อน นักปฏิบัติธรรมชายหญิงนั้นก็อาจจะไม่สะดวกนัก หรือในคู่ที่ต่างวัยกันก็อาจจะมีคนหนึ่งซึ่งตายไป เสียก่อน ดังนั้นกัลยาณมิตรที่บำเพ็ญบารมีร่วมกัน มาหลายต่อหลายชาติมักจะเกิดในเพศและวัย รวมถึงองค์ประกอบต่างๆ ในชีวิตที่ใกล้เคียงกันเพื่อ เอื้อให้เกิดการเจริญในธรรมได้ดีที่สุด

ดังนั้น บุคคลที่มีความพร้อมทั้งแห่ง คุณธรรม ความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็น ข้ำศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่ อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงาม ต่างๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ จนเป็น แรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการ พัฒนาไปสู่ประโยชน์และความสุขในระดับต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน โดยถือว่าเป็นการเกื้อกูล กันตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการ พัฒนาชีวิตก็เป็นดังกัลยาณมิตรด้วยเช่นกัน

ความรัก เป็นพื้นฐานของทุกชีวิตทุกคน เกิดมา โดยมีความรักเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ ทั้งความรักของพ่อแม่ ความรักของญาติพี่น้อง ความรักของเพื่อน และความรักของคนรัก ซึ่งความรักที่เกิดขึ้นด้วยความรักเป็นผลที่ตามมาของความรักอันบริสุทธิ์ หากความซังเกิดขึ้นเพราะความรัก แล้วเป็นสิ่งที่หมายถึง การที่คู่รักนั้นเลิกกันหรือหย่าร้างกันนำมาซึ่งความซัง ซึ่งความรักที่เกื้อกูลกันใน ปัจจุบันนั้น ไม่ว่าจะเป็นกัลยาณมิตรก็ดี ทิศ 6 ก็ดี

ต่างเป็นหลักธรรมที่เกื้อกูลด้วยความรัก มิตรที่ดี ก็ย่อมดีเตือนหรือชี้แนะแนวทางไปในทางที่ดี ที่ชี้แนะแบบนั้นเพราะเป็นความรักที่คอยเกื้อกูล ของกัลยาณมิตร ซึ่งการเกื้อกูลเหล่านี้ล้วนเกิดจาก ความรักทั้งสิ้น

ดังที่ผู้เขียนได้อธิบาย การวิเคราะห์ความรักในปิยสูตร ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของ ความรักที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อันก่อให้เกิดความไม่ เข้าใจแก่ผู้ไม่รู้ และความรักเป็นยังพื้นฐานของทุกคนเกิดมา โดยมีความรักเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ ทั้งความรักของพ่อแม่ ความรักของญาติพี่น้อง ความรักของเพื่อน และความรักของคนรัก ซึ่งความรักที่เกิดขึ้นด้วยความรักเป็นผลที่ตามมาของความรักอันบริสุทธิ์

5. สรุป

ความรักในปิยสูตรนั้นจำแนกออกได้ 2 ประการ คือ 1) การอยู่ร่วมกันในชาติปางก่อน (บุพเพสันนิวาส) ซึ่งการอยู่ร่วมกันหรือการที่เรา มีความสุขกับคนที่ตนรักในกาลก่อน เป็นสิ่งที่เราสามารถเป็นความรักที่ให้บุคคล สรรพสัตว์เป็นสุข มีลักษณะที่ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ น้อมนำ เอาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายเป็นกิจ สามารถปลดปล่อยความอาฆาตและระงับความ พยาบาทได้ 2) ด้วยการเกื้อกูลกันในปัจจุบัน ความรักอันอาศัยเรือน ความรักของฉันทพ่อแม่ลูก ญาติ พี่น้องและสามีภรรยา มีความเกี่ยวเนื่องเป็นคนร่วม เรือนเดียวกัน เป็นความรักใคร่ชื่นชมด้วยยึดถือใน ความสัมพันธ์ฉันทมิตร ซึ่งเป็นความรักที่เกื้อกูล กัน ส่วนประเภทจำแนกออกได้ 3 ประการ 1)

สินหา เป็นความรักที่เต็มไปด้วยความต้องการที่เต็มไปด้วยตัณหา 2) เปมะ เป็นความรักที่มีความเอื้ออาทรเกื้อกูลกันในปัจจุบัน 3) เมตตา เป็นความรักที่มีความปรารถนาดีต่อครอบครัวและคนรอบข้างในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะ 4 ประการนี้ 1) ความรักที่เกิดขึ้นเพราะความซึ้ง ซึ่งในโลกนี้เป็นผู้ไม่น่าปรารถนาของบุคคลคนอื่นๆ ก็ประพฤติต่อบุคคลที่ซึ้งนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา บุคคลนั้นมีความคิดประพฤติดต่อบุคคลที่ไม่น่าปรารถนาของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนาเขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น 2) ความซึ้งเกิดขึ้นเพราะความซึ้งบุคคลจะประพฤติต่อคนที่ซึ้งนั้นด้วยอาการที่น่าพอใจบุคคลนั้นมีความคิดประพฤติดต่อกับคนที่ไม่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่น่าพอใจ เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น 3) ความรักเกิดเพราะความรักบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่น่าใคร่ในบุคคลนั้นมีความคิดที่จะประพฤติต่อบุคคลที่น่าใคร่ของเราด้วยอาการที่น่าใคร่ เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้นความรักเกิดเพราะความรัก 4) ความซึ้งเกิดด้วยเพราะความรัก บุคคลที่ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจในบุคคลนั้นมีความคิดว่าจะประพฤติต่อบุคคลที่น่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ เขาจึงเกิดความรักซึ้งขึ้น

ดังนั้น ความรักของปุณณหนูสาวที่ยังมีกิเลส มีกามราคะ ความพึงใจในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เริ่มจากตาเห็นรูป แล้วจิตที่ยังมีอวิชชา มีความหลงครอบงำ เริ่มปรุงแต่งว่า เมื่อรูปข้างนอก

สวย จิตใจข้างในต้องดีด้วยเป็นแน่ คิดเอาและคาดเอาเอง จึงพยายามสร้างปัจจัยทุกทางเพื่อให้ได้ครอบครองเพื่อเสพสิ่งที่ตน คิดเอาเอง ว่าดีนั้นเริ่มจากการเสพรูป ผ่านทางตา เสพรสผ่านทางปากหรือลิ้น เสพกลิ่นผ่านทางจมูกโดยการดมกลิ่น เสพเสียงผ่านทางหู สัมผัสผ่านทางกายโดยการจับมือถือแขน ลูบไล้ กอดรัด รวมถึงการร่วมประเวณีนี้เป็นการบรรยายในมุมของการเสพ คือ การมองจากภายนอก จึงเห็นได้ว่าลักษณะที่ 1) ความซึ้งเกิดด้วยเพราะความรัก เป็นความรักที่เกิดจากเปมะ และลักษณะที่ 1-2) ความรักเกิดเพราะความรัก-ความซึ้งเกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้ง เป็นความรักที่เกิดจากการเกื้อกูลจนกลายเป็นความห่วงใยแล้วเกิดเป็นความรักในปัจจุบันซึ่งเป็นเมตตา และลักษณะที่ 4) ความรักที่เกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้งเป็นความรักเกิดจากผูกพันในอดีตและความเข้าใจซึ่งกันและกันในปัจจุบันซึ่งเป็นสินหา

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิเคราะห์ความรักในปิยสูตรได้สรุปองค์ความรู้ของความรักในปิยสูตรได้แก่ความซึ้งเกิดด้วยเพราะความรักนั้นเป็นความรักที่เกิดจากเปมะแต่ในขณะเดียวกันนั้นความรักเกิดเพราะความรักและความซึ้งเกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้งนั้นเป็นความรักในปัจจุบันซึ่งเป็นเมตตา และความรักที่เกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้งเป็นความรักเกิดจากผูกพันในอดีตและความเข้าใจซึ่งกันและกันในปัจจุบันซึ่งเป็นสินหา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- โจชัว เจ. เพอร์กีย์. (2559). *ความรักกับตัณหา*. กรุงเทพฯ: นิติสารศาสนจักร.
- ดนัย ไชยโยธา. (2546). *ความรักกับจุดหมายของชีวิต*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมฉบับพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 36). กรุงเทพฯ: ผลิตธรรม.
- พระมหาสมจินต์ วันจันทร์. (2548). *ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก*. กรุงเทพฯ: กัลปพฤกษ์.
- ไพลิน ศรีสุขโข. (2545). *การพัฒนาความรักและความผูกพันใกล้ชิดในชีวิตคู่*. ในคู่มือการให้การปรึกษาปัญหาทางเพศ. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเวชศาสตร์ประชากร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ว. วชิรเมธี. (2553). *มหัศจรรย์แห่งรัก*. กรุงเทพฯ: เทน้ำ เทท่า.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2545). *จิตวิทยาชีวิตคู่และการบำบัดคู่สมรส*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.

